

૭. કલાકારની ભૂલ

મૂર્તિઓ બનાવનાર એક શિલ્પી હતો. એનું નામ તુલમોહન હતું. લોકો એને મોહન કહીને જ બોલાવતા હતા. મોહન અદ્ભુત અને આબેહૂબ મૂર્તિઓ બનાવતો. તે મૂર્તિઓ જોઈને ભલભલા દંગ રહી જતા. એક વખત તેણે પોતાના એક મિત્રની મૂર્તિ બનાવેલી. મિત્રની મૂર્તિ જોઈને શિલ્પીના મામાએ મીઠાઈ અપાવવા માટે, મિત્રને બજારમાં લઈ જવા કેટલોય આગ્રહ કર્યો, પણ કંઈ મૂર્તિ ચાલે ખરી ? આખરે મામાને જાણ થઈ કે આ તો પથ્થરની પ્રાણ વગરની મૂર્તિ છે.

મોહને એક વખત ઘરના દ્વાર પાસે ચોકીદારની મૂર્તિ બનાવી મૂકી દીધી. એ મૂર્તિને જોઈને મોહનને ત્યાં ચોરી કરવા આવેલા ચોર ભાગી ગયા હતા.

મોહને ઘણા લાંબા સમય સુધી મૂર્તિઓ બનાવ્યા કરી. આખરે સમય જતાં એ વૃદ્ધ થવા લાગ્યો. એ વિચારવા લાગ્યો કે હવે ગમે ત્યારે મૃત્યુ આવશે, મરવું પડશે. મારે કોઈ એવું કાર્ય કરી જવું જોઈએ કે લોકો મને વર્ષો સુધી ન ભૂલે. વિચાર કરતાં કરતાં તેણે પોતાનાં રૂપ, રંગ અને આકાર ધરાવતી દસ મૂર્તિઓ બનાવી. ધારી ધારીને બરાબર જોઈએ તો પણ મૂર્તિઓમાં અને મોહનમાં કોઈ તફાવત ખ્યાલમાં ન આવે તેવી કળા એની પાસે હતી.

એક દિવસ મોહનને રાત્રે સ્વપ્ન આવ્યું કે કાલે તેનું મૃત્યુ થવાનું છે. તેણે એક તરકીબ વિચારી કાઢી. એ બીજે દિવસે પોતાની બનાવેલી મૂર્તિઓની વચમાં ઊભો રહી ગયો. મોહનને લઈ આવવા ચમરાજે પોતાના દૂતને મોકલ્યો. દૂત મોહનના ઘરે આવ્યો. જોયું તો એકસાથે અગિયાર મોહન ઊભા છે, દૂતને નવાઈ લાગી ! એ સાચા મોહનને ઓળખી શક્યો નહિ, એટલે ખાલી હાથે ચમરાજની પાસે ગયો. ચમરાજને બધી વાત કરી. દૂતને ખાલી હાથે પાછો આવેલો જોઈને ચમરાજ ગુસ્સે થયા. ચમરાજે કહ્યું, “મૂર્ખ, મોહન એક જ છે, પણ એ બુદ્ધિશાળી કલાકાર છે અને તું એનાથી બની ગયો છે; આપણે દેવતા છીએ. થોડીક બુદ્ધિ ચલાવ, એટલે જીવતો મોહન પકડાઈ જશે. એનું આયુષ્ય પૂરું થઈ ગયું છે એટલે એને જીવતો રાખવાનો નથી.”

દૂત તો પાછો ચાલ્યો. મોહને દૂતનાં પગલાંનો અવાજ સાંભળ્યો. પાછો એ મૂર્તિઓની વચ્ચે જઈને ઊભો રહી ગયો. દૂત આ વખતે એક પછી એક મૂર્તિને શાંતિથી જોવા લાગ્યો. એ જાણતો હતો કે આમાં એક તો જીવતો મોહન છે જ. જોકે બધી મૂર્તિઓ પણ જીવંત જ લાગતી હતી. મોહન પણ આંખ પટપટાવતો ન હતો. દૂત સાવ ધીમેથી બોલ્યો, “ભાઈ, મોહન તું ચતુર છો, કલાકાર છો. મૂર્તિઓ સર્જવામાં નિષ્ણાત છો, પણ મૂર્તિમાં એક ભૂલ રહી ગઈ છે. જો એ ભૂલ ન હોય તો તારી બધી મૂર્તિઓ જીવંત લાગત, પણ એ ભૂલને લીધે આ મૂર્તિઓની કિંમત સાવ તુચ્છ છે.”

મોહન આ વાત સાંભળીને રહી શક્યો નહિ. એ એકદમ બોલી ઊઠ્યો, “શી ભૂલ છે ?”

દૂતે તરત જ મોહનને પકડી લીધો અને કહ્યું, “બસ, આ એક જ ભૂલ છે.” અને દેવદૂત મોહનને પકડીને લઈ ગયો.

શબ્દસમજૂતી

કલાકાર કલાનું સર્જન કરનાર શિલ્પી મૂર્તિઓ બનાવનાર આબેહૂબ હૂબહૂ, તાદૃશ દ્વાર બારણું તફાવત ભેદ, જુદાઈ તરકીબ યુક્તિ યમરાજ મૃત્યુનો દેવ ખાલી હાથે કશું લીધા સિવાય દેવતા દેવ નિષ્ણાત નિપુણ, હોશિયાર તુચ્છ નજીવું, માલ વગરનું

રૂઢિપ્રયોગ

બની જવું છેતરાઈ જવું

સ્વાધ્યાય

૧. નીચેના દરેક પ્રશ્નોના ઉત્તર એક-એક વાક્યમાં લખો :

- (૧) મોહન કેવી મૂર્તિઓ બનાવતો હતો ?
- (૨) મોહનને દૂત કેમ ઓળખી ન શક્યો ?
- (૩) ચોકીદારની મૂર્તિ જોઈને ચોર શા માટે ભાગી ગયા ?
- (૪) મોહનને શું સ્વપ્ન આવ્યું ?

૨. નીચેના પ્રશ્નોના ઉત્તર લખો :

- (૧) યમરાજે દૂતને શું કહ્યું હતું ?
- (૨) વૃદ્ધ થતાં મોહને શું વિચાર્યું ?
- (૩) મોહન કેવી રીતે પકડાઈ ગયો ?

૩. કલાકાર મોહન વિશે ચાર વાક્યો લખો.

૪. નીચેના શબ્દોના સમાનાર્થી શબ્દો લખો :

(૧) દ્વાર	_____	(૨) વૃદ્ધ	_____	(૩) યુક્તિ	_____
(૪) ચતુર	_____	(૫) તુચ્છ	_____	(૬) આંખ	_____

૫. નીચેના શબ્દોના વિરુદ્ધાર્થી શબ્દો લખો :

- (૧) મરેલું ✕ _____ (૨) યુવાન ✕ _____ (૩) અશાંતિ ✕ _____
 (૪) મૂર્ખ ✕ _____ (૫) ઝડપી ✕ _____ (૬) આવવું ✕ _____

૬. નમૂના પ્રમાણેના શબ્દો ખાલી જગ્યામાં લખો :

ઉદાહરણ : પગાર - પગારદાર

- (૧) ચોકી _____ (૨) કામ _____
 (૩) ધાર _____ (૪) દુકાન _____

૭. નીચેની શબ્દ-રમતમાંથી પાઠમાં આવતા પાંચ શબ્દો શોધો અને વાક્ય બનાવો :

ખે	ત	ચો	પા	ટ
ચ	તુ	ર	ત	બ
ભ	ભૂ	દૂ	કી	રા
ર	વ	લ	ટ	બ
દે	ક	લા	કા	ર

ઉદાહરણ : બરાબર - તું કહે એ બરાબર.

- (૧) _____
 (૨) _____
 (૩) _____
 (૪) _____
 (૫) _____

૮. તમારા વિચાર લખો :

(૧) હું શિલ્પી હોઉં તો

(૨) મારે બનવું છે,

૯. તો તમે શું કરો ?

(૧) દૂતની જગ્યાએ તમને મોકલવામાં આવે તો ?

(૨) મોહનની જગ્યાએ તમે ઊભા હો તો ?

પ્રવૃત્તિ

- તમારા વિસ્તારમાં આવેલાં શિલ્પ-સ્થાપત્યો અને શિલ્પકારોની મુલાકાત લો.

